

F. Zeuthen: ARBEIDSLØN OG ARBEIDSLØSHED. Nyt Nordisk Forlag. København 1939. 448 Sider.

Det finnes en overflod av lærebøker i det samlede sosialøkonomiske stoff. Fremstillinger i lærebok-form av mere begrensede hovedemner er det derimot langt mindre av. I videnskabelig henseende har lærebokformen den fordel at den i høy grad tvinger forfatterne til å tenke riktig. Når en fremstilling er så gjennomarbeidet at den kan fremlegges som lære-stoff for studenter og andre, blir leserens kontroll med tankegangen mere effektiv, og tankefeil har mindre sjanse for å forbli uoppdaget. Hvad Wicksell med tvilsom rett sier om den matematiske fremstillingsmåte, kan med vel så stor grunn anvendes på lærebøker.

Professor Zeuthens bok er en lærebok av den type det trenges flere av, om et begrenset hovedemne og med den standard for formell gjennomarbeidelse som letter leserens kontroll med at tankene er riktige. Selve titelen »Arbeidslønn og arbeidsløshed« er kanskje ikke helt treffende, for såvidt som forfatteren behandler adskillige ting utenfor de egentlige lønns- og beskjeftigelsesproblemer; men undertitelen »Socialpolitikk I. bind« gir den fornødne tilføyelse.

I innledningen behandler Zeuthen bl. a. det gamle samvittighetsproblem om objektivitet i videnskapen. Han sier at full objektivitet er et mål som ikke kan nåes. Man kan kanskje tilføye at en blot og bar trang til å erkjenne for erkjennelsens egen skyld neppe ville ledet noen til interesse for sosialpolitikk; selve det følelsesgrunnlag som er den nødvendige stimulus for gjennomtenkningen av problemene, gjør samtidig den absolutte objektivitet til et umulig psykologisk krav.

Kapitlene om sosiale grupper og om sosialpolitikken historie gir det vanlige stoff under disse overskrifter. I kapitlet om sosialpolitikken argumenter er det en verdifull fremstilling av forskjellen mellom de produksjonshemmende og de produksjonsfremmende virkninger av tiltakene. Særlig betydningsfull er fremhevelsen av hvorledes de store sosialpolitiske inngrep må gå sammen med tilpasning av produksjonsliv og statsmaskineri — et synspunkt forfatteren flere ganger kommer tilbake til.

Første hoveddel av verket heter »Arbeidsløn, Arbeidsorganisation og Arbejdsstridigheder«. Fremstillingen av lønnsdannelsen blir innledet med resonnementer og opplysninger om elastisiteten i etterspørselen etter arbeide. Forfatteren er yderst forsiktig i sine slutninger, og klare talmessige konklusjoner i likhet med Douglas' vil man lete forgjeves etter. Fremstillingen er en del vanskelig, men gir leseren inntrykk av hvor avhengig elastisiteten til enhver tid er av situasjoner som ingen bok kan uttømme. I det korte løp regner Zeuthen imidlertid med sterkt uelastisk etterspørsel, og trekker konsekvensene av dette i de senere betraktninger over arbeidskonflikter. Det er godt å vite Douglas' utregninger på grunnlag av amerikanske tall for 1899—1925 ute av verden.

Kapitlet om organisasjonene gir dels rent beskrivende stoff, dels også avsnitt av interesse for den økonomiske teori. Fagforeningenes målsetting er belyst i forhold til spørsmålet om likevektslønn. For lesere utenfor Danmark ville noen flere bemerkninger om det særpregede danske arbeidsmannsforbund været kjærkomment.

I kapitlet om lønnen på de organiserte markeder kommer den første utførligere fremstilling på nordiske språk av lønnskonfliktens teori. Men

F. Zeuthen: ARBEIDSLØN OG ARBEIDSLØSHED. Nyt Nordisk Forlag. København 1939. 448 Sider.

Det finnes en overflod av lærebøker i det samlede sosialøkonomiske stoff. Fremstillinger i lærebok-form av mere begrensede hovedemner er det derimot langt mindre av. I videnskabelig henseende har lærebokformen den fordel at den i høy grad tvinger forfatterne til å tenke riktig. Når en fremstilling er så gjennemarbeidet at den kan fremlegges som lære-stoff for studenter og andre, blir leserens kontroll med tankegangen mere effektiv, og tankefeil har mindre sjanse for å forbli uoppdaget. Hvad Wicksell med tvilsom rett sier om den matematiske fremstillingsmåte, kan med vel så stor grunn anvendes på lærebøker.

Professor Zeuthens bok er en lærebok av den type det trenges flere av, om et begrenset hovedemne og med den standard for formell gjennomarbeidelse som letter leserens kontroll med at tankene er riktige. Selve titelen »Arbeidslønn og arbeidsløshed« er kanskje ikke helt treffende, for såvidt som forfatteren behandler adskillige ting utenfor de egentlige lønns- og beskjeftigelsesproblemer; men undertitelen »Socialpolitikk I. bind« gir den fornødne tilføyelse.

I innledningen behandler Zeuthen bl. a. det gamle samvittighetsproblem om objektivitet i videnskapen. Han sier at full objektivitet er et mål som ikke kan nåes. Man kan kanskje tilføye at en blot og bar trang til å erkjenne for erkjennelsens egen skyld neppe ville ledet noen til interesse for sosialpolitikk; selve det følelsesgrunnlag som er den nødvendige stimulus for gjennomtenkningen av problemene, gjør samtidig den absolutte objektivitet til et umulig psykologisk krav.

Kapitlene om sosiale grupper og om sosialpolitikken historie gir det vanlige stoff under disse overskrifter. I kapitlet om sosialpolitikken argumenter er det en verdifull fremstilling av forskjellen mellom de produksjonshemmende og de produksjonsfremmende virkninger av tiltakene. Særlig betydningsfull er fremhevelsen av hvorledes de store sosialpolitiske inngrep må gå sammen med tilpasning av produksjonsliv og statsmaskineri — et synspunkt forfatteren flere ganger kommer tilbake til.

Første hoveddel av verket heter »Arbeidsløn, Arbeidsorganisation og Arbejdsstridigheder«. Fremstillingen av lønnsdannelsen blir innledet med resonnementer og opplysninger om elastisiteten i etterspørselen etter arbeide. Forfatteren er yderst forsiktig i sine slutninger, og klare talmessige konklusjoner i likhet med Douglas' vil man lete forgjeves etter. Fremstillingen er en del vanskelig, men gir leseren inntrykk av hvor avhengig elastisiteten til enhver tid er av situasjoner som ingen bok kan uttømme. I det korte løp regner Zeuthen imidlertid med sterkt uelastisk etterspørsel, og trekker konsekvensene av dette i de senere betraktninger over arbeidskonflikter. Det er godt å vite Douglas' utregninger på grunnlag av amerikanske tall for 1899—1925 ute av verden.

Kapitlet om organisasjonene gir dels rent beskrivende stoff, dels også avsnitt av interesse for den økonomiske teori. Fagforeningenes målsetting er belyst i forhold til spørsmålet om likevektslønn. For lesere utenfor Danmark ville noen flere bemerkninger om det særpregede danske arbeidsmannsforbund været kjærkomment.

I kapitlet om lønnen på de organiserte markeder kommer den første utførligere fremstilling på nordiske språk av lønnskonfliktens teori. Men

hvor stor betydning dette teoretiske skjema for partenes opptreden kommer til å få, kan man tvile om. Kanskje omtrent samme betydning som monopolpris-skjemaet har for de enkelte forretningsmens instinktive handlemåte.

Om lovgivningen om arbeidsstridigheter har boken en betydelig mengde stoff av refererende art. Viktigere er fremstillingen av grunnene for og mot tvungen voldgift i det halvregulerte samfund vi har. Zeuthen gir her en oversikt som politikerne ville gjøre klokt i å slå opp i og bruke som håndbok når de skal ta standpunkt til om de i en gitt situasjon vil innføre voldgift. Også normene som en voldgiftskjennelse kan gå ut fra, er verdifullt fremstillet.

Annen hoveddel av verket handler om arbeidsløsheten, med forbindelseslinjer til store deler av den økonomiske teori. Dyptgående teoretiske overveielser veksler i denne hoveddel med mere deskriptivt stoff; leseren spør seg selv om det ikke ville været lettere å få fatt i de teoretiske hovedpunkter med en annen systematikk, hvor prinsippet med de avtagende abstraksjoner var anvendt mere konsekvent, og det mere deskriptive stoff hadde været holdt skarpere adskilt fra den teoretiske del av kapitlene. Men selve de teoretiske utredninger er av det mest omhyggelige som i de senere år er fremkommet i nordisk økonomisk litteratur. Man finner ingen summariske konklusjoner, ingen anvisning på økonomiske tryllemidler. Særlig fortjenstfull er fremhevelsen av at årsaksspørsmålet må sees i sammenheng med spørsmålet om botemidlene: der hvor man har utsikt til å minske arbeidsløsheten ved bestemte inngrep, der må vi også si at en viktig årsak ligger. Det er samme tankegang som ligger til grunn for Clarks uttrykk »strategic factors«. Arbeidsløsheten kan avskaffes — dette er forfatterens optimistiske konklusjon; han tror på en løsning også innenfor rammen av samfund som ikke forener magten over arbeide og kapital på samme hånd.

Etter et kapitel om ordningen av arbeidsmarkedet kommer et betydningsfullt kapitel om »Forøgelse og Udjævning af Efterspørgselen efter Arbejde«. På et par steder synes anmelderen her at tankegangen ikke er helt klar. Henvisningen i begynnelsen av kapitlet til Keynes virker summarisk; det er således vanskelig å få fatt i den tankegang som ligger til grunn for uttalelsen »da Danmark for Tiden er et Debitorland, som ikke lider af den af Keynes omtalte sygelig udviklede liquidity preference, vil Maalet her i første Linie blive Udjevning af Anlægsvirksomheden«. Avgjørende for rubrieringen av landene i denne forbindelse må formentlig under enhver omstendighet bli det dynamiske, om de forbedrer sin status overfor utlandet fra år til år (eventuelt ved avbetaling på gjelden), ikke det statiske, hvorvidt det dreier seg om land med nettogjeld til eller tilgodehavende hos utlandet. — Også begrepene ante og post forekommer det meg kunde været anvendt med fordel på enkelte steder i fremstillingen. Forfatteren er inde på det s. 290 om at en etterfølgende lønnsreduksjon er mindre effektiv overfor rasjonaliseringen enn en lønnsreduksjon som går forut for den og foregriper begivenhetene. Men ved spørsmålet s. 286 om skiftarbeide som antas å forminske kapitalens relative knapphet, ville tankegangen været lettere å følge hvis det hadde været gjort mere anvendelse av synspunktene ante og post. — På s. 302 anbefaler forfatteren at det opptas korte lån hos sentralbanken i nedgangstid, og sier at omformningen av

lånene under oppgangen til faste lån vil virke modererende på oppgangen. Det avgjørende er her formentlig ikke fastheten i og for seg, men den omstendighet at det under oppgangen er lån fra publikum som det dreier seg om.

Mest interesse har anmelderen hatt av å lese fremstillingen av den sekundære beskjeftigelse. Det er neppe noen side av den innviklede sammenheng som forfatteren ikke kommer inn på. »Det avtagende utbytte« av nye »doser« offentlig arbeide kunne kanskje været fremhevet noe sterkere; det er vel også usandsynlig at de gunstige svenske erfaringer fra 1930-årene vil gjenta seg i en eventuell ny stor nedgangsperiode.

Deretter følger et kapittel om arbeidstiden. Ved at arbeidstiden er satt inn i hoveddelen om arbeidsløshet, er det gitt en begrensning i de sider av arbeidstiden som forfatteren behandler. Det viktige spørsmål om forholdet mellom arbeidstid og det tekniske utstyr ved bedriftene er på det nærreste forbigått.

Også kapitlet om lønnsnedsettelse er rikt på interessante refleksjoner. Det er et spørsmål om det ikke hadde været bedre med en systematisk hovedinndeling med konjunkturarbeidsløsheten helt for seg; problemene ville kanskje derved blitt klarere for leseren.

Slutningskapitlet om opphevelsen av motsetningsforholdet mellom kapital og arbeide har fått endda større interesse ved begivenhetene etter at Zeuthens bok kom ut. Slutningskapitlet peker fremover, mot de nye problemer som vil reise seg i de nordiske land. Selvom det nu kan pekes på adskillige ting i boken som neppe lenger er aktuelle, er det overmåde meget igjen som vil gjøre boken til et nyttig redskap for de studenter som skal lære å behandle de nye økonomiske problemer.

Men da vi har et fortsettelsesbind å se imøte med forventning, vil jeg ikke tilbakeholde en formell kritikk. Forfatteren gjør etter min mening alt for liten bruk av enkle typografiske virkemidler. Han uthever aldrig noe punkt han anser særlig viktig, eller som må slås fast for leseren for å sette ham istand til å gripe pointet ved den følgende tankegang. Det kan naturligvis sies at det blir en verdifull øvelse for studentene å arbeide seg gjennom et stort verk og selv finne ut hvad som er vesentlig og betydningsfullt. Men imot dette står hensynet til å spare leserens tid. Desuten ville flere uthevelser og sterkere oppdeling av stoffet gjort boken mere anvendelig for utdannede økonomer og for det praktiske livs menn, som i alminnelighet ikke har tid til å lese så store bøker i sin helhet, men ofte ønsker å finne frem til viktige springende punkter av interesse for dem. Jeg håber også på et register i neste bind. Stoff av høy verdi veksler stadig med mere likegyldige opplysninger. Alle de verdifulle tankene fortjener at man lett finner frem til dem.

Tilslutt skal nevnes at boken — ialfall etter norske forhold — er usedvanlig billig, 10 kroner for 448 sider.

Thomas Sinding.

Koopmans, T.: TANKER FREIGHT RATES AND TANKSHIP BUILDING. An Analysis of cyclical fluctuations. Haarlem & London 1939.

Transport af Olie og andre flydende Produkter udgør et relativt isoleret Afsnit af det økonomiske Liv, og man kan derfor selv i en økonomisk